

- у другий період, який тривав з 1992 по 1998 рр. завдяки успішним стабілізаційним заходам інфляція зменшилася з помірного (Чехія, Словаччина) або високого (Естонія, Латвія, Литва, Словенія) до нижчого рівня [6, с. 3], завдяки антиінфляційній політиці (застосуванню режиму таргетування інфляції), жорсткій монетарній політиці та фіксованому обмінному курсу;
- третій період (1998–2000 рр.) характеризувався впливом зовнішніх шоків (Азійська криза) на внутрішню економічну ситуацію;
- четвертий період (2001–2016 рр.) характеризується зменшенням інфляції нижче 10% [9, с. 1-3].

Висновки з дослідження. Отже, інфляційний процес у досліджуваних країнах із трансформаційною економікою відбувався по-різному, залежно від макроекономічної ситуації кожної з країн. Отож, на сучасному етапі розвитку ринкової економіки нашої держави можна використовувати досвід цих країн не тільки в Україні, але й в інших державах із трансформаційною економікою.

Сьогодні НБУ не має системної стратегії комунікації, і повідомляє про цілі та заходи короткотермінової грошово-кредитної політики, проте чітко не оголошує середньо- та довготермінові цілі, а тільки щорічно публікує звіт про свою діяльність в Основних засадах грошово-кредитної політики, а перспективи довготермінових монетарних стратегій не обговорюються із представниками широкого кола громадськості. Для підвищення прозорості потрібно використовувати різні канали комунікації, оскільки тільки шляхом успішного впливу на очікування та вживання відповідних заходів центральний банк може змінити довіру до себе та підтримати свою реальну незалежність. НБУ повинен надавати громадськості прості, короткі й чіткі пояснення щодо грошово-кредитної політики, а також визначати пріоритетність цілей. Метою стратегії комунікації є досягнення кращого розуміння громадськістю грошово-кредитної та курсової політики. Це сприяє покращенню довіри до політики НБУ та підвищенню її ефективності. Уряд повинен широко використовувати ринкові інструменти, і обмежувати застосування адміністративних важелів. Тільки за таких умов можна забезпечити довготермінову цінову стабільність.

Література

1. Богатирьов О. Стратегії експансії зарубіжних кредитно-фінансових установ на ринки Центральної та Східної Європи / О. Богатирьов // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2006. – Вип. 179. – С. 122–131.
2. Домбровський М. От плановой экономики к рыночной: темпы и стадии преобразований / М. Домбровський // Вопросы экономики : теорет. и науч.-практ. журнал. – 1992. – № 11. – С. 29–37.
3. Корнаї Я. Шлях до вільної економіки. Відхід від соціалістичної системи: угорський приклад : пер. з англ. / Я. Корнаї. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1991. – 140 с.
4. Костан Д. Закономірності розвитку банківської системи в країнах з перехідною економікою / Д. Костан // Актуальні проблеми міжнародних відносин : наук.-практ. журнал. – 2001. – Вип. 28 (ч. 3). – С. 178–185.
5. Кулерский В. Хроника (некоторых) текущих событий / В. Кулерский // Новая Польша : наук.-практ. журнал. – 2003. – № 1. – С. 6-14.
6. Inflation and disinflation in Central and Eastern Europe trends in the region // ICEG Budapest European Center. – 2015. – № 5. – Pp. 1-12.
7. Inflation Report February 2010. National Bank of Poland. Monetary Policy Council. Warsaw. – 2016. – № 2. – Pp. 1-68.
8. Ministry of Economy. A study of Poland's economic performance in the year 2008 // Analyses and forecasting department. – 2016. – № 1. – Pp. 1-22.

9. Moseley A. Eastern Europe, Middle East and Africa perspectives / A. Moseley // International Economist – Global Economic Research. – 2016. – № 1. – Pp. 1-3.

Надійшла до редакції 28.09.2016 р.

Думич Н.Б. Государственная политика регулирования инфляционных процессов в трансформационных экономиках (на примере Польши)

Рассмотрены макроэкономические преобразования в трансформационных экономиках, на примере Польши.

Показано, что проблема преодоления инфляции существует во многих странах, особенно в странах с трансформационной экономикой. Каждая страна использует индивидуальные методы и пути решения этой проблемы. Исследован вопрос таргетирования инфляции (концепция монетарной политики, которая предусматривает наличие трех элементов: официального объявления центральным банком количественных целевых показателей инфляции на определенный период и ответственности за их соблюдение; законодательного закрепления ценовой стабильности; разъяснения идей монетарных властей населению).

Ключевые слова: таргетирование инфляции, процентная ставка, монетарная политика, предложение денег, индекс потребительских цен.

Dumych N.B. Transition Economies National Policy of Inflation Regulation (the Case of Poland)

The macroeconomic transformation in transitional economies on the examples of Poland is considered. The problem of curbing inflation is shown to exist in many countries, especially in countries with economies in transition. Each country uses individual methods and solutions to this problem. Also, the article examines inflation targeting (the concept of monetary policy, which provides for three elements: the official announcement of central bank quantitative inflation target for a specified period and responsibility for compliance, the law on price stability, monetary authorities clarify ideas population), and politics currency board (monetary institution, fixing the exchange rate on foreign and national currency issue completely secured foreign reserves (reserve) currency).

Keywords: inflation targeting, interest rate, monetary policy, money supply, consumer price index.

УДК 334.758

ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВІ ГРУПИ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ТИПИ

О.О. Жихарцева^{1,2}

Розглянуто поняття, структуру та типи фінансово-промислових груп (ФПГ). Зазначено, що фінансові-промислові групи є найдосконалішою формою кооперації в економіці, що підтверджено практикою їх діяльності. А в сучасних умовах розвиток таких груп стає одним із основних напрямів розвитку світової економіки і посилюється мотивація підприємств до входження у ФПГ. Така ситуація пов'язана з можливістю забезпечити контроль над підприємствами з метою налагодження вигідних технологічних і господарських зв'язків.

Наведено класифікацію фінансово-промислових груп як за кількісними та якісними критеріями, так і за організаційно-структурними формами.

Зроблено висновок про те, що розвиток ПФГ в Україні дасть змогу вирішити низку проблемних питань, спричинених трансформаційними процесами в економіці країни. Саме на засадах формування ФПГ може бути забезпечено ефективну трансформацію

¹ здобувач О.О. Жихарцева – Львівський торговельно-економічний університет;

² наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук

української економіки, пришвидшення вирішення комплексу питань з подолання кризових явищ, підвищення ролі вітчизняного виробництва у міжнародному поділі праці.

Ключові слова: фінансово-промислова група, промислове підприємство, фінансово-кредитна установа, інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність, фінансовий капітал, банківська установа.

Постановка проблеми. Економіка України дедалі більше інтегрується у світовий економічний простір. Чим більше економічна діяльність країни виходить за межі національних кордонів, тим активніше національна економіка зливається з національними економіками інших країн утворюючи глобальну економіку – світове господарство. А світове господарство поступово стає сильнішим і більш значущим у розвитку національних господарств, які вимушені пристосовуватися до глобальних світогосподарських процесів, а саме – до транснаціоналізації (міжнародної економічної інтеграції).

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання, які стосуються поняття, структури та типів фінансово-промислових груп, досліджували такі вчені як: В.В. Волошенко [1], С. Егоров [3], С. Маринин [3], В.А. Лаптев [4], С.В. Онишко [5] та ін.

Мета роботи – дослідити поняття, структуру та типи фінансово-промислових груп.

Виклад основного матеріалу. Ознаки глобалізації української економіки проявляються у розширенні міжнародної торгівлі товарами і послугами, міжнародних потоків капіталу, систем телекомунікацій та інформації, розподілу праці та ін. У ХХ ст. матеріальною та економічною основою процесу глобалізації стали транснаціональні корпорації ФПГ, основні принципи діяльності яких спирались на єдність управління торговельною, промисловою та фінансовою діяльністю.

Фінансові-промислові групи є найдосконалішою формою кооперації в економіці, що підтверджено практикою їх діяльності. Історія свідчить, що спроби відповідної кооперації відомі давно і завжди використовувалися як засоби ефективного розвитку економіки [5].

У сучасних умовах розвиток таких груп стає одним із основних напрямів розвитку світової економіки. А останнім часом посилюється мотивація підприємств до входження у ФПГ. Така ситуація пов'язана з можливістю забезпечити контроль над підприємствами з метою налагодження вигідних технологічних і господарських зв'язків.

Формування інтегрованих ФПГ визначається потребою зростання ефективності використання ресурсів виробництва. А підприємства, що входять до складу ФПГ, пов'язані між собою численними зв'язками з приводу фінансової, виробничої, збутової та іншої залежності. Також ФПГ, які охоплюють промислові підприємства, дослідні організації, торговельні фірми, банки та інші структури, засновані на внутрішніх договірних відносинах, стали своєрідним каркасом ринкової економіки багатьох країн.

У сучасних умовах зростає увага до створення в Україні фінансово-промислових груп, у яких відбувається поєднання фінансових, виробничих та організаційних систем різноманітних за специфікою своєї діяльності та спрямуванням суб'єктів господарювання. Насамперед йдеться про об'єднання промисло-

вих підприємств та фінансово-кредитних установ. Таке поєднання може стати могутнім поштовхом на шляху ринкових перетворень, а це, своєю чергою, надасть змогу оптимізувати процеси фінансування промислового виробництва, активізувати інвестиційну та інноваційну діяльність вітчизняних виробників, а також створить передумови для підвищення ефективності використання банківських ресурсів.

Промислово-фінансова група є особливим видом об'єднання підприємств. Адже злиття фінансового капіталу з промисловим і торговим та створення на цій основі промислово-фінансових груп відбиває об'єктивні тенденції сучасного індустріального розвитку економіки.

Зазначимо, що сучасні фінансово-промислові групи розглядають як об'єднання виробничих і торгових підприємств з кредитно-банківськими установами, що трансформуються у великі багатогалузеві господарські системи з спільною економічною стратегією та внутрішнім товарообігом.

У сучасній економічній науці існує кілька тверджень стосовно тлумачення поняття "ФПГ". Так, В.В. Волошенко та Н.І. Литвиненко [2] зазначають, що "ФПГ – це форма організації бізнесу, яка утворює диверсифіковану багатфункціональну структуру через об'єднання організацій фінансової та не фінансової сфери і співпрацю з державою. Вона є формою для інтегрованого капіталу, який являє собою об'єднання різних форм капіталу (промислового, фінансового, торговельного, інтелектуального, людського) через співвласність, яка сконцентрована у промисловця та ним застосовується".

На думку С. Егорова та С. Маринина [3], ФПГ – це організаційна оболонка фінансового капіталу. Вона закріплює єдність виробничих, фінансових та інших інтересів низки компаній і банків.

Словник законодавчих термінів трактує поняття "ФПГ" як групу суб'єктів господарювання, що перебувають під безпосереднім чи опосередкованим контролем юридичної або фізичної особи (групи осіб), пов'язаних між собою юридичними та господарськими відносинами з метою створення найбільш сприятливого фінансового середовища для реалізації великомасштабних бізнес-проектів і програм, а саме: максимальної концентрації в рамках однієї бізнес-структури економічного потенціалу пріоритетних галузей економіки, формування цінової політики, встановлення максимального контролю за ринком виробництва та збуту продукції та поширення сфери впливу цієї структури на інші галузі економіки [8].

На думку В. Лаптева [6], ФПГ – це сукупність юридичних осіб, що діють як основні та дочірні компанії та повністю або частково об'єднали свої матеріальні та нематеріальні активи (система участі) на основі договору про створення фінансово-промислової групи з метою технологічної або економічної інтеграції для реалізації інвестиційних та інших проектів і програм, що спрямовані на збільшення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту товарами та послугами, підвищення ефективності виробництва, створення нових робочих місць.

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про промислово-фінансові групи в Україні", промисловофінансова група – це об'єднання, до якого можуть входити промислові підприємства, сільськогосподарські підприємства, банки, наукові і проектні установи, інші установи та організації всіх форм власності, що мають

на меті отримання прибутку. Вони створюються за рішенням Уряду України на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міждержавними договорами, а також виробництва кінцевої продукції [1].

Законодавством України центральне місце у складі промислово-фінансових груп відведено головному підприємству. Головне підприємство – це підприємство, що виготовляє кінцеву продукцію промислово-фінансової групи, здійснює її збут, сплачує податки та офіційно представляє інтереси промислово-фінансової групи в Україні та за її межами.

Своєю чергою, учасник промислово-фінансової групи – це підприємство, банк або інша наукова чи проектна установа, організація, створена згідно зі законодавством України, чи іноземна юридична особа, що входить до складу промислово-фінансової групи, виробляє проміжну продукцію промислово-фінансової групи або надає банківські та інші послуги учасникам і головному підприємству промислово-фінансової групи і має на меті отримання прибутку. Головне підприємство та учасники промислово-фінансових груп зберігають статус юридичних осіб, а також незалежність у виробничій, господарській і фінансовій діяльності.

Чинним законодавством заборонено створювати промислово-фінансові групи у сфері торгівлі, громадського харчування, побутово-транспортних послуг.

Доцільно зазначити, що сьогодні у світі набуто великого досвіду створення розвитку фінансово-промислових груп та відпрацьовано багато підходів до їх формування у вигляді найрізноманітніших організаційних форм, що дають змогу отримати додаткові конкурентні переваги від з'єднання промислового та фінансового капіталів. У їх рамках відбувається об'єднання промислових підприємств з фінансовими установами на основі встановлення між ними відносин економічної і фінансової взаємозалежності, поділу праці та її координації з метою здійснення спільної господарської діяльності

У ФПГ об'єднуються юридичні особи різних організаційно-правових форм і форм власності. Більшість учасників є приватизованими і приватними підприємствами, об'єднаними за типом вертикальної або горизонтальної інтеграції, різноманітними за галузевою і регіональною приналежністю. В основному, напрямки діяльності зареєстрованих груп відповідають пріоритетам.

Залежно від ініціатора створення, консолідуючого ядра, навколо якого вибудовується вся група, наявні сьогодні ФПГ можна умовно поділити на: банківські, промислові, торговельні. Також можливі "м'які" (консорціум, асоціація, союз) і "жорсткі" (холдингового типу) варіанти організаційної будови фінансово-промислових груп. Вибір типу організаційної будови ФПГ визначається відносинами власності у групі, зв'язками з капіталу між її учасниками, сукупністю договірних і неформальних взаємних зобов'язань, цілями створення і напрямками розвитку.

ФПГ можуть відрізнятися за формами виробничої інтеграції: вертикальні, горизонтальні, конгломерати. Фінансово-промислові групи можна також класифікувати за масштабами діяльності на: регіональні, міжрегіональні, транснаціональні.

Сьогодні розвиток вітчизняних груп потребує класифікації, як за кількісними та якісними критеріями, так і за організаційно-структурними формами промислово-фінансових груп. До основних критеріїв класифікації можна віднести:

- розмір групи;
- центр формування групи (головна компанія);
- спосіб формування;
- спосіб інтегрування;
- межі діяльності групи на внутрішньому та зовнішньому ринках [7].
- Особливостями формування промислово-фінансових груп в Україні є те, що:
- по-перше, значна частина великих, потужних, на перший погляд, промислових підприємств майже або зовсім не працює;
- по-друге, механізми ринкового господарювання перебувають у процесі становлення і вихід на світовий ринок є обмеженим для підприємств з недостатнім фінансовим капіталом;
- по-третє, галузі та підприємства, що працюють, не виділяють достатньо коштів для розширеного відтворення.

Тому за цих умов формуванню промислово-фінансових груп повинні передувати певні організаційні заходи, які дозволили б забезпечити їм ефективне функціонування. Серед передумов створення та функціонування промислово-фінансових груп в Україні є:

- підвищення платоспроможності промислових підприємств;
- вихід на світовий ринок;
- захист внутрішнього виробника;
- довіра з боку населення до великих, захищених з боку держави, підприємств, якими мають стати ПФГ;
- формування предметно спеціалізованих підприємств.

Своєю чергою, зазначимо, що рушійною силою створення транснаціональних корпорацій, з одного боку, має бути намагання забезпечити гарантований доступ до фінансово-кредитних і матеріально-технічних ресурсів, а з іншого – найбільш надійне і прибуткове розміщення капіталу в інших країнах.

Що стосується недоліків створення транснаціональних корпорацій, то одним із них є те, що розвиток економічних відносин одних підприємств з банківськими структурами низки країн може зумовити послаблення їх зв'язків з іншими національними фінансово-виробничими одиницями, і спричинить закономірну міграцію капіталу в найбільш перспективні галузі економіки при поглибленій диверсифікації виробництва. Іншим недоліком можуть стати відмінності в економічному стані країн, пріоритети державної політики і ставлення держави до своїх промислово-фінансових груп.

Як негативну тенденцію відзначимо те, що на сьогодні в Україні руйнування галузевої структури управління промисловістю досягло критичного значення, що зумовило нагальну потребу проведення низки кардинальних реорганізацій. Національні підприємства втратили економічну допомогу підприємств із свого регіону, централізовані ресурси скоротилися до мінімуму, галузеві мініс-

терства втратили контроль над всіма підприємствами, це призвело до послаблення координування виробничої діяльності з випуску багатьох видів технологічно складної продукції.

Процес формування промислово-фінансових груп і транснаціональних корпорацій продовжує залишатися складним, оскільки податкова система і законодавча база в Україні є ще недосконалою. І на нашу думку, процес формування промислово-фінансових груп в Україні ще деякий час буде залишатися складним, і немає сумніву, що доцільність того чи іншого напрямку реорганізації повинна визначатись для різних підприємств та інших учасників промислово-фінансових груп індивідуально.

На особливу увагу заслуговує питання державної підтримки створення промислово-фінансових груп. Як свідчить світовий досвід, функції держави пролягають у стимулюванні процесу об'єднання промислового і фінансового капіталів, саме тому основними завданнями державної підтримки створення промислово-фінансових груп є:

- централізація фінансових ресурсів;
- розроблення та впровадження інвестиційних та інноваційних програм;
- централізація закупівлі товарів, робіт, послуг;
- використання допоміжних фінансових інструментів;
- технічне переоснащення виробництва;
- впровадження прогресивних технологій;
- створення замкнених циклів виробництва;
- гарантованість поставок і збуту;
- правове забезпечення діяльності;
- лобювання інтересів [4].

Важливо зазначити і те, що створення і розвиток таких промислово-фінансових об'єднань, до яких належать насамперед промислово-фінансові групи (ПФГ), є однією з рушійних сил на шляху інтеграції економіки України до економічної системи Європейського Союзу, оскільки на ПФГ покладаються завдання щодо виконання державних програм. Також до наслідків їх діяльності варто віднести:

- покращання міжнародних позицій України як в економічному, так і в політичному аспектах, а також виконання зобов'язань за Угодою про партнерство та співробітництво з ЄС.
- зростання виробництва та зайнятості, доходів виробників, а отже, і бази оподаткування, що має справити позитивний вплив на Державний бюджет України і позитивно вплине на добробут населення.

Висновки. Отже, здійснений аналіз дає підстави стверджувати про те, що розвиток ПФГ в Україні дасть змогу вирішити низку проблемних питань, зумовлених трансформаційними процесами в економіці країни.

Саме на засадах формування ФПГ може бути забезпечена ефективна трансформація української економіки, пришвидшення вирішення комплексу питань з подолання кризових явищ, підвищення ролі вітчизняного виробництва у міжнародному поділі праці.

Література

1. Закон України "Про промислово-фінансові групи в Україні" від 21.11.1995 р., № 437/95-ВР // Відомості Верховної Рада України.
2. Волошенко В.В. Сучасна організація ФПГ в Україні та перспективи її розвитку / В.В. Волошенко, Н.І. Литвиненко // Наукові праці ДонНТУ. – Сер.: Економічна. – 2012. – Вип. 31-3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.donntu.edu.ua/> "Библиотека"/Информационные ресурсы.
3. Егоров С. Создание интегрированных структур в высокотехнологическом комплексе / С. Егоров, С. Маринин // Экономист : междунар. журнал. – 2004. – № 6. – С. 30-32.
4. Зайцева Н.В. Цілі та задачі створення промислово фінансових груп на сучасному етапі розвитку економіки України / Н.В. Зайцева // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2005. – № 4(46). – С. 65-72.
5. Костицький В.В. Закон перманентної концентрації капіталу: економічна історія і українські реалії / В.В. Костицький. – К. : Вид-во "Либідь", 2003. – С. 95-112.
6. Лаптев В.А. Предпринимательские объединения: холдинги, финансово-промышленные группы, простые товарищества : монография / В.А. Лаптев. – М. : Изд-во "Волтерс Клувер", 2008. – 94 с.
7. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інвестиційного розвитку : монографія / С.В. Онишко, М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Гриценко, А.П. Гречан та ін.; за ред. д-р екон. наук, проф., акад. М.П. Денисенко, д-р екон. наук, проф. Л.І. Михайлової. – Суми : Вид-во ВТД "Університетська книга", 2008. – 1050 с.
8. Професійна юридична система Mega-Law. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.23281.0>.

Надійшла до редакції 18.02.2016 р.

Жыхарцева О.О. Финансово-промышленные группы: понятие, структура и типы

Рассмотрены понятие, структура и типы финансово-промышленных групп (ФПГ). Отмечено, что финансово-промышленные группы являются самой совершенной формой кооперации в экономике, которая подтверждается практикой их деятельности. А в современных условиях развитие таких групп становится одним из основных направлений развития мировой экономики и усиливается мотивация предприятий к вхождению в ФПГ. Такая ситуация связана с возможностью обеспечить контроль над предприятиями с целью налаживания выгодных технологических и хозяйственных связей.

Приведена классификация финансово-промышленных групп как по количественным и качественным критериям, так и по организационно-структурным формам.

Сделан вывод о том, что развитие ПФГ в Украине позволит решить ряд проблемных вопросов, вызванных трансформационными процессами в экономике страны. Именно на принципах формирования ФПГ могут быть обеспечены эффективная трансформация украинской экономики, ускорение решения комплекса вопросов по преодолению кризисных явлений, повышение роли отечественного производства в международном разделении труда.

Ключевые слова: финансово-промышленная группа, промышленное предприятие, финансово-кредитное учреждение, инвестиционная деятельность, инновационная деятельность, финансовый капитал, банковское учреждение.

Zhikhartseva O.O. Financially Industrial Groups: Concept, Structure and Types

A concept, structure and types of financially industrial groups are examined. It is marked that financial-industrial groups are the most perfect form of co-operation in an economy which is confirmed by the practice of their activity. In modern terms development of such groups becomes one of basic directions of development of world economy and motivation of enterprises increases to including in FPG. Modern situation is closely connected with the possibility to provide control above enterprises with the purpose of adjusting of advantageous technological and economic relations. Classification of financially industrial groups is studied

both according to quantitative and high-quality criteria and organizationally structural forms. The conclusion is made that development of PFG in Ukraine will allow deciding the row of problem issues, caused by transformation processes in the economy of the country. Exactly on principles of forming of FPG effective transformation of the Ukraine's economy, acceleration of solving a number of questions, can be well-to-do from overcoming of the crisis phenomena, increase the role of domestic production, in the international division of labour.

Keywords: financially industrial group, industrial enterprise, investment activity, innovative activity, financial capital, bank establishment.

УДК 336.77.067:774.3

ОЦІНЮВАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Р.Р. Коцовська¹

Проаналізовано кредитну діяльність банків України упродовж кризових 2013-2016 рр., наголошено на незадовільній якості їхніх кредитних портфелів та необхідності формування у повному обсязі резервів за кредитними операціями. Проблемні кредити призводять до зменшення прибуткової діяльності банків, втрати ліквідності, і, зрештою, капіталу. Розкрито нові підходи до визначення банками розміру кредитного ризику, ґрунтуючись на новому Положенні Національного банку України.

Ключові слова: банки, проблемні кредити, кредитний ризик, ймовірність дефолту позичальника, резерв для покриття проблемної заборгованості, забезпечення кредиту, розмір кредитного ризику.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає надзвичайно складну історичну епоху. Військові дії на сході, анексія Криму, що призводять до людських втрат, занепаду економіки, проблем у зовнішніх відносинах, не сприяють швидкому вирішенню політичних та економічних питань всередині країни. Проте у державі чітко взято курс на реформування економіки та євроінтеграцію.

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, безперечно, у подальшому сприятиме стабільності не тільки фінансової системи, але й економіки загалом. У програмі значну увагу приділено вдосконаленню законодавчо-нормативної бази щодо діяльності банків України, яка максимально наблизитиметься до міжнародних стандартів [2].

"Кредитний ризик є одним з найбільш істотних ризиків банківської діяльності. Неадекватна оцінка банком рівня кредитного ризику може спричинити втрату капіталу та ліквідності, створюючи загрозу інтересам вкладників та інших кредиторів банку", наголосила директор Департаменту методології Національного банку України Наталія Іваненко [3].

Вітчизняні науковці-економісти В.Л. Кльоба, О.А. Криклій, А.М. Мороз, Л.О. Примостка, Б.І. Пшик, Р.А. Слав'юк, Т.С. Смовженко та ін. у своїх працях висвітлюють проблеми банківської кредитної діяльності, надають дієві рекомендації щодо зменшення кредитних ризиків, проте вирішенню ризиковості активних операцій банків приділятимуть пильну увагу ще кілька років.

¹ доц. Р.Р. Коцовська, канд. екон. наук – Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ "Університет банківської справи"

З огляду на це, Національний банк України постановою № 351 від 30.06.2016 р. затвердив Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, яке розробляли у співпраці зі банківською спільнотою з залученням експертів МВФ, Світового банку, міжнародної компанії Oliver Wyman, USAID.

Метою роботи є короткий аналіз кредитної діяльності банків України та висвітлення методики визначення ними розміру кредитного ризику за вимогами відповідного Положення, затвердженого постановою № 351 від 30.06.2016 р.

Результати дослідження. Однією з причин неплатоспроможності банків України та виведення їх із ринку є наявність у них великого обсягу проблемних кредитів. Часто банки під час надання кредитів переоцінювали фінансові можливості позичальників, унаслідок чого подавали не завжди правдиву інформацію про проблемні активи, не формували у повному обсязі резервів для повернення збитків від неякісних кредитних операцій.

Упродовж 2013-2015 рр. виведено з ринку понад 60 банківських установ, активи діючих банків за перше півріччя 2016 р. також зазнають змін, передусім через скорочення залучених банками коштів від клієнтів і наданих їм кредитів, девальвацію гривні, політичну та економічну ситуацію у країні (табл. 1).

Табл. 1. Основні показники діяльності банків України впродовж 2013-2015 рр. і два квартали 2016 року (млн грн)

№ з/п	Показник	на 01.01. 2014 р.	на 01.01. 2015 р.	на 01.01. 2016 р.	на 01.04. 2016 р.	на 01.07. 2016 р.
1	Кількість діючих банків	180	163	117	111	102
2	Активи банків	1278095	1316852	1254390	1299063	1260617
3	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1408688	1520817	1571753	1624323	1572028
4	Кредити надані з них кредити надані СГ	911402	1006358	965090	983944	907955
5	Кредити надані фізичним особам	698777	802582	805620	805622	746876
		167773	179040	150960	150957	138940

Джерело: складено за даними [1, 4].

Детальніший аналіз даних табл. 1 щодо кредитної діяльності банків упродовж першого півріччя 2016 р. вказує на те, що банки переважно надають кредити юридичним особам, що становить понад 80 % від загальної суми їхніх кредитних портфелів. Невеликий обсяг кредитування фізичних осіб можна пояснити загальним спадом доходів населення, складною соціальною та демографічною ситуацією в державі.

Аналізуючи якість кредитного портфеля банків тільки за перше півріччя 2016 р., де кількість діючих банків скоротилася тільки на 9 одиниць, спостерігаємо досить непривабливу картину, а саме: частка простроченої заборгованості у загальній сумі кредитів на 01.07.2016 р. зросла, порівняно з початком року, на 2 процентних пункти, а порівнюючи з 2015 р., кредитна заборгованість зросла майже удвічі. Отже, сума сформованих резервів за активними операціями банків також постійно зростає, навіть попри те, що банки приховують таку інформацію (рис.).